

Andrei Miroiu, Radu-Sebastian Ungureanu (coordonatori),
Daniel Biró, Lucian-Dumitru Dîrdală, Olivia Todorean,
Ionuț Apahideanu, Simona Soare, Stanislav Secrieru

MANUAL DE RELAȚII INTERNATIONALE

POLIROM
2006

Seria *Collegium. Relații internaționale* este coordonată
de Lucian-Dumitru Dîrdală și Andrei Miroiu.

© 2006 by Editura Polirom

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4, P.O. Box 266, 700506

București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37; P.O. BOX 1-728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

Manual de relații internaționale / coord.: Andrei Miroiu, Radu-Sebastian Ungureanu;
Daniel Biró, Lucian-Dumitru Dîrdală, Olivia Todorean,... – Iași : Polirom, 2006

ISBN (10) 973-46-0429-5

ISBN (13) 978-973-46-0429-6

- I. Miroiu, Andrei (coord.)
- II. Ungureanu, Radu-Sebastian (coord.)
- III. Biró, Daniel
- IV. Dîrdală, Lucian-Dumitru
- V. Todorean, Olivia

327(100)(075.8)

Printed in ROMANIA

Andrei Miroiu, Simona Soare

Balanța de putere

Balanța de putere reprezintă unul dintre conceptele fundamentale ale relațiilor internaționale, în sensul în care aceasta are rolul de a conduce și reglementa relațiile dintre entități statele ce au ca principală caracteristică suveranitatea. Balanța de putere poate fi descrisă succinct în felul următor: într-un sistem internațional în care există o configurație bipolară sau multipolară, când una dintre marile puteri se dezvoltă, pe un fundal revizionist, devine o amenințare la adresa securității și statusului tuturor celorlalte mari puteri ale sistemului; prin urmare, acestea se coalizează împotriva ei, astfel încât puterile lor relative să o echilibreze pe cea a statului revizionist din sistem, scăzând în felul acesta riscurile și probabilitatea unui atac al acestuia.

Conceptul de balanță a puterii nu este numai extrem de important în înțelegerea istoriei sistemului internațional – el este și unul dintre cele mai vechi concepte ale domeniului Relațiilor Internaționale. Acest concept a luat naștere formal în istorie în a doua jumătate a secolului al XV-lea, în Europa, apărând într-un mediu internațional foarte slab conturat. Conceptul apare însă cu mult înaintea existenței unui sistem internațional propriu-zis. De pildă, unii autori (precum Tucidide) considerau că între toate orașele-state ale Greciei antice exista o balanță a puterii. În general, există însă două perspective în ceea ce privește apariția conceptului de balanță de putere.

Prima dintre ele este reprezentată de Alfred Vagts (1948, pp. 82-101), care susține ideea că balanța în sensul unui anumit echilibru este una profund naturală a comportamentului uman. Ca atare, nu este surprinzător ca aceasta să apară chiar și în comportamentele politicii internaționale. Potrivit lui Vagts, originile conceptului se regăsesc în epoca Renașterii, când statele italiene reprezentau un imbold pentru politica expansionistă a regilor francezi. În cele din urmă, în 1494,

Carol al VIII-lea invadează Italia, declanșând astfel lupta pentru hegemonia europeană în termeni strict politici și strategici și dând imboldul formării Ligii de la Veneția (1495). De asemenea, esența acestui mecanism al relațiilor internaționale rămâne una fundamental neschimbată de-a lungul secolelor. Schimbările minore pe care le constatăm în zilele noastre sunt rezultatul material al unor condiții externe, și nicidecum produsele unei schimbări a naturii umane și a comportamentului internațional al acesteia. Mai mult decât atât, de-a lungul istoriei, balanța de putere are în permanență o însemnată dimensiune material-cantitativă de care nu se poate distinge nici chiar în perioada contemporană. De asemenea, Vagts accentuează faptul că balanța de putere este un instrument al relațiilor internaționale, în sensul în care ea funcționează la nivel interstatal, și nu în interiorul statului unitar. *Balanța de putere este un instrument folosit numai de către și între actorii internaționali.* Vagts ilustrează această teză prin diferența pe care o face între balanța ce ar putea funcționa la nivel național, pe baza unei dispute sau tensiuni politice interne, și cea internațională (care apare pe fundalul unei dispute strict internaționale) – care, în ultimă instanță, sunt fundamental diferite. Astfel, afirmă el, o balanță care s-a evidențiat și impus încă de la apariția conceptului în Relațiile Internaționale – și care s-a păstrat în bună măsură și în secolul al XVI-lea – a fost aceea între papă și împăratul Sfântului Imperiu Roman, ca principali actori politici ai momentului.

A doua perspectivă asupra apariției conceptului de balanță a puterii îi aparține lui Ernest B. Haas. Acesta (vezi Haas, 1953, pp. 442-477) consideră balanța de putere un instrument al relațiilor internaționale, o realitate intrinsecă a acestuia care a apărut mai degrabă într-un context subsistemic (spre deosebire de Vagts, care îl considera apărut la nivelul interacțiunilor între actori de importanță sistemică). Astfel, Haas consideră că balanța de putere are de fapt rădăcini puternice în opera lui Guicciardini, referindu-se la relațiile subsistemice dintre republicile și statele italiene libere din secolul al XV-lea. Spre deosebire de Vagts însă, care este mai degrabă interesat să prezinte evoluția conceptului de balanță de putere, pentru Haas, înțelesul propriu-zis al conceptului prezintă un interes superior.

În ceea ce privește o definiție clară și unanim acceptată a conceptului de balanță de putere, nici Haas, și nici alți teoreticieni ai relațiilor internaționale care i-au călcat pe urme, precum Martin Wight, nu au reușit să o formuleze. În realitate, susțin cei doi autori, balanța de putere este un concept cu sensuri multiple – ca rezultat al multiplelor transformări istorice succesive pe care le-a suferit conceptual. Hedley Bull, pe de altă parte, susține o altă diferențiere a sensurilor conceptului, mult mai restrânsă. Însă toți autorii deosebesc trei dimensiuni ale conceptului de balanță de putere : o dimensiune *descriptivă*, una *normativă* și una *acțională*.